

Om

Laage, Dæksler eller OPERCULIS,

hvormed Conchylier pleie at lukke for deres Skalboliger,

af

J. H. Chemnitz.

Da jeg har i Sinde, at udarbeide en udførlig Afhandling om Skaldyrenes Dæksler; saa tænker jeg for nærværende Tid kun at forelægge dette høistærede Selskab et kort Udcast til samme.

Skaldyrenes Dæksler, (hvilke de ikke maae oversee, der tænke at komme til nogen grundig Kundskab i det conchyliologiske Studium) kaldes opercula conchyliorum, Umbilici maris, Ungves odorati, Blattæ Byzantinæ; af de franske Conchyliologer Nombrits de mer, opercules, ongles aromatiques.

Seer man til den Materie eller Substant, hvoraf de bestaae, saa have nogle Skaldyr saadanne Dæksler, som kun ligne en skin, tynd, giennemsigtig, hornagtig, honningsfarvet Hud. Det er opercula cornea, pellucida, diaphana, membranacea. Andre have allerede langt tykkere, læderagtige, ugiennemsigtige Dæksler (opercula coriacea, opaca, crassiuscula). Uter andre tillukke deres Boliger med steenskallede Dæksler, med operculis testacéis seu lapideis, hvilke almindelig have de samme Grunddele, som de Skaller, hvortil de høre. Jeg siger med Flid, de have almindelig

Delig samme Grunddelse, som de Conchylier, hvormed de ere forbundne; thi der gives ogsaa endeel Undtagelser herfra, f. E. perlemoragtige Skaldyr have aldrig Dæksler, der ligeledes ere perlemoragtige — fremdeles, meget tyndskal-ede lette Skaldyr bære ofte et Dæksel, der er meget tykt og tungt. Endelig finder man ogsaa nogle Skaldyr, som ere forshuede med gips-, krid- og kalkagtige Dæksler, med operculis gypseis, cretaceis, calcareis.

Agter man paa Formen og Dannelsen af Skaldyrenes Dæksler, saa ere nogle runde, andre, som ved Neriterne, halvrunde, andre Dæksler langagtige, ja vel endog kantede. Nogle ere glatte, andre uejvne, og sidde fulde af Rynker, Striber og Folder. Paa Overfladen ere nogle ophøiede og convexe, andre hule og concave; nogle have en spiraldannet Bøining, vel ogsaa concentriske Striber, ophøiede Punkter, meget store Knuder, andre mangle disse. Henseer man til deres Farver, saa have nogle, saasom de giennemsigtige, pergamentagtige, en sand Horn- eller Honningfarve; andre derimod, saasom de læderagtige, ere mestendeels lysebrune, eller mørke og sortebrune; og de gips- og kridagtige ere ganske kalk- og kridhvide. Hos mange af de steenskallede Dæksler (operculis testaceis feu lapideis) viser sig en meget behagelig Afverking i Farveblending. Da jeg i nogle Aar har skienket Conchyliernes Dæksler større Opmærksomhed, end forhen, saa har jeg været saa lykkelig, at faa et temmeligt Antal af dem. Af min Samling af saadanne Skaldyr, som jeg eier ret fuldstændige, eller med deres Dæksler, har jeg udtaget 50 af de beste og fornemste Arter, for at forelægge Selskabet dem som en Prøve.

Ved Conchyliernes Dæksler gives der ret mange, hidindtil kun lidet overtænkte Spørgsmaale og Opgaver, som fortrinlig fortiene, næiere og grundigere at undersøges. Jeg vil kun forelægge og anføre nogle af dem.

1. Have alle Skaldyr uden Undtagelse Dæksler? Om Patellerne og Søeærerne, som sidde fast ved Klipper og Skær; om Porcellain-Snegler, som opholde sig dybt nede i Sandet; om Nautilus og Oliver er det bekiendt, at de ingen Dæksler have. Om Regle-Snegler (Conis) har man fordom ogsaa troet, at ingen Dæksler ere at finde hos dem; men Udanson lærer anderledes i hans Histoire naturelle du Senegal. Dog er deres Dæksel langt mindre end Mundaabningen.

2. Skal man ansee Dækfelerne som tilfældige eller væsentlige Dele af Skaldyrene? for partes accidentales eller essentielles? De Dækfeler, som sidde fast paa Beboernes Legemer, og saadanne, som aarlig fornyes og forfærdiges, ere meget forskiellige. Landsskaldyrene pleie imod Vinteren at tillukke sig, og om Sommeren at behjælpe sig uden Dækfel.

3. Hvoraf og af hvilke særskilte Gaster fremkomme Dækfelerne? da de ofte, især naar de ere horn- eller læderagtige, have ganske andre Bestanddele, end de steenskallede Huse, hvortil de høre. Hvoraf kommer hos mange den forunderlige Egenskab, at de ere vellugtende, og tienlige til Røgelse?

4. Hvortil nytte Dækfelerne Sneglehusesnes Beboere? Maaskee til Dørre, for at indslutte sig, for at være desto sikrere inden saa gode Huusdørre? Og hvordan behjælpe da de Skaldyr sig, hvis Dækfeler hørken tildække eller tilslutte Mundaabningen?

5. Hvorledes kunne Skaldyrenes Dækfeler være og blive større? Består der en See-Snegle den Formue, paa nye at istandsætte sit Dækfel, naar det ved en Hændelse eller fiendtligt Angreb har mistet det?

6. Er Dækfelerne altid befastede ved Skaldyrets Fod, eller mon ikke og undertiden ved Beboerens Hoved? Hos de fleste Neriter ere det blot Klapper, som ved een eller flere Lænder hænge fast ved den indvendige Læbe.

7. Skulde man vel af Antallet paa de Folder og Rynker, som ere at see paa mange Conchylidækfeler, kunne giøre en sikker Slutning til mange Sneglehuses høiere eller ringere Alder? Jeg troer nei, fordi Dækfelerne af mindre og yngre, ved een og samme Art, ofte pleie at have ligesaa mange Folder og Rynker, som Dækfelerne af de større og største.

8. Hvorfor ere de saa overmaade sjeldne i Steenriget? Hvorfor finder man endog kun saa blant Fosfilierne, og saa saa calcinerede og forstenede? Hvorfor træffer man snarere tusinde, ja hundrede tusinde petrificerte Sneglehuse, end eet eneste petrificeret Dækfel?

9. Jeg eier ostindiske Landsnegle, som endnu ligge i Egget, og dog allerede have deres Dækfeler. Hvortil kan Dækfelen nytte Sneglen, naar den endnu ligger i Egget?

10. Er det sikkert, at giøre Slutning fra Dækfelens ganske forskjellige Substants til B. boerens og Dyrets Forskiellighed, og derefter at forandre mange Arters Classification?

